

Cometariu - Maitreyi

Mircea Eliade s-a afirmat deopotrivă ca istoric al religiilor, dar și ca prozator. Intotdeauna a fost fascinat de religiile lumii. Cartile "Tratat de istorie a religiilor" și "Istoria credințelor și ideilor religioase" dovedesc tocmai această calitate.

Romanul "Maitreyi" marturiseste pasiunea autorului concret pentru spatiul indic, pe care il vizitase. Asadar, romanul poate fi considerat unul al experientei, intrucat porneste de la niste evenimente ce au apartinut realitatii.

Tanarul Mircea Eliade o cunoaste pe Maitreyi Devi, fata bengaleza, de care se indragosteste. Intre cei doi a existat o legatura spirituala foarte sincera, insa nimic mai mult.

In roman, Allan reprezinta un alter ego al autorului. Intregul text este conceput sub forma unui jurnal, in care Allan povesteste experienta erotica dintre el si Maitreyi. Intr-adevar, romanul porneste de la o realitate concreta, insa nu poate fi confundat de acesta. Gerard Genette sustinea pe buna dreptate ca literatura apartine diegezei care implica fictiunea si nu mimesisului (reproducerea realitatii).

Povestea de iubire dintre cei doi protagonisti ai romanului a determinat-o pe adevarata Maitreyi Devi sa scrie, la randul ei, un roman intitulat "Dragostea nu moare" in care isi prezinta propria perspectiva asupra evenimentelor din trecut.

Romanul lui Eliade implica o confruntare intre doua tipuri de civilizatie: cea occidentala, reprezentata de Allan si aceea de tip bengalez, individualizata prin Maitreyi. Cei doi indragostiti vor fi fascinati si de diferentele de mentalitate care ii despart. Chiar daca Allan, ca american, nu va intelege ritualurile bengaleze, va fi treptat absorbit in acest joc initiatic, a carui miza devine Maitreyi.

Titlul romanului este unul subiectal, in conformitate cu clasificarea lui Gerard Genette din "Seuils". Maitreyi este cel de-al doilea personaj important al romanului, primul fiind Allan, care isi atribuie mai multe functii: de reprezentare a realitatii ca narator, de actiune, ca personaj, dar si de lector, al propriului jurnal.

Exista in roman, asa cum remarca si Eugen Simion, mai multe timpuri: cel al relatiei cu Maitreyi, timpul scriiturii si apoi, cel al lecturii. Cand va reciti jurnalul, Allan va reveni cu noi comentarii, intelegand-o de data aceasta intr-un alt fel pe Maitreyi. El va invata sa o cunoasca treptat pe aceasta fata bengaleza, care la inceput nu-i inspirase decat dispret.

Semnificativ este faptul ca se prezinta, ca in "Ultima noapte de dragoste, intaia noapte de razboi" de Camil Petrescu, o singura perspectiva a naratorului intradiegetic. Asemenea lui Stefan Gheorghidiu, Allan apartine tipologiei intelectualului, care isi analizeaza cu multa luciditate traiurile. Homodiegeza implica stilul confesiv, caracteristic jurnalului. Tipul narativ este unul actorial, daca avem in vedere clasificarea lui Jaap Lientvelt din "Punctul de vedere". Perspectiva fiind

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

subiectiva, se identifica focalizarii interne (Gerard Genette - "Figures III") si viziunea "avec" (Jean Pouillon - "Timp si roman"). Toate aceste elemente sunt trasaturi ale romanului de analiza psihologic, implicit ale romanului ionic, de care amintea Nicolae Manolescu in "Arca lui Noe".

Temele fundamentale din roman sunt erosul si ludicul. Intre cei doi indragostiti, iubirea apare in mod pradat. Prima privire, un motiv semnificativ intr-un text de o asemenea factura, ii apartine lui Allan si este de ordin negator. Naratorul personaj marturiseste in jurnalul sau acea "ciudata tresarire, urmata de foarte surprinzator dispret", pe care a avut-o cand a vazuto pentru prima oara pe Maitreyi. In "Fragmente dintr-un discurs indragostit", Jean Rousset observa ca prima privire este deosebit de importanta, pentru ca poate declansa fascinatia sau antipatia. Sintagma ciudata tresarise anticipeaza curiozitatea pe care o va avea Allan mai tarziu, in raport cu Maitreyi.

Chiar daca i se va parea urata, initial, Allan se va obisnui treptat cu un alt tip de frumuseti specific spatiului bengalez. Intre femeile pe care le cunoscuse Allan pana atunci, care erau in general americane, si Maitreyi exista o mare deosebire. De fapt, doua tipuri de estetica se afla acum in confruntare: frumusetea de tip european si cea bengaleza.

Pentru Allan, Maitreyi este o enigma, la fel ca tot spatiul pe care il intruchipeaza. Tema enigmaticului feminin se regaseste si in romanul "Enigma Otiliei" de George Calinescu. Pentru cei doi barbati, Felix si Pascalopol, Otilia reprezinta o enigma. Si Victor Petrini din "Cel mai iubit dintre pamanteni" va fi fascinat de acea "necunoscuta trecatoare", despre care va afla mai tarziu ca se numeste Matilda. Allan vede in Maitreyi un adevarat mister. Ea este "mai tainica si mai fascinanta ca o legenda, catre care ma simteam atras si dezarmat".

Toate acele patru tipuri de iubire pe care le aminteste Stendhal in "Despre dragoste" se regasesc pe parcursul textului. Este vorba despre iubirea ca pasiune, ca vanitate, iubirea fizica, dar si cea estetica si de gust. Aceasta din urma se va declansa odata cu patrunderea lui Allan in casa lui Maitreyi, la invitatia lui Narendra Sen, tatal acesteia. Allan va contempla cu admiratie sariurile traditionale pe care le poarta Maitreyi, in functie de anumite momente ale zilei. Aproape fara sa-si dea seama, Allan se indragosteste in totalitate, desi neaga aceasta iubire in jurnalul sau: "Eu nu o iubesc [...] ma tulbura, ma fascineaza, dar nu sunt indragostit. Ma amuz numai."

In acelasi jurnal, Allan va marturisi si atractia sa, din ce in ce mai puternica, pentru aceasta fata, care ii dezvaluie o alta realitate: "Nu are o frumuseti regulata, ci dincolo de canoane, excesiva pana la razvratire, fermecatoare pana in sensul magic al cuvintului". Chiar de la prima intalnire cu Maitreyi se remarca, din partea naratorului personaj, acea contemplare a trupului, de un galben intunecat, atat de tulburator, atat de putin feminin "de parca ar fi fost mai mult al unei zeite".

Erosul reprezinta pentru cei doi o forma de initiere in civilizatiile de care apartin. Si Maitreyi este atrasa de mitul culturii occidentale. Romanul iubirii se constituie gradat, prin gesturi pe care Allan va invata treptat sa le inteleaga. Obisnuit cu mentalitatea europeana, Allan nu vede decat suprafata unor realitati. Nu va intelege, de exemplu, decat mai tarziu, de ce Maitreyi s-a considerat logodita

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

cu un tanar care i-a daruit 6 ghirlande intr-un templu. Pentru indieni, actul daruirii este unul sacru. In toate religiile, darul a fost echivalat la inceput cu ofrandele aduse zeilor, care puteau fi in acest mod, induplecati. Asadar, a darui inseamna a te integra intr-un ritual, creand o relatie intre cel care da si cel care primeste. Lui Allan i-a trebuit mult timp pentru a deslusi sufletul bengalez, mult mai aproape de sacralitate decat omul european.

La fel ca Otilia, Maitreyi este un amestec fascinant intre maturitate si inocenta. Desi este foarte tanara, Maitreyi scrie poezii, tine conferinte pe teme filosofice si este apreciata de Tagore, unul dintre cei mai importanti poeti indieni. La un moment dat, ii va arata lui Allan o suvita de par pe care i-o daruise Tagore, maestrul ei spiritual, de care nu se credea indragostita. Din acel moment, Allan va trai obsesia rivalului ce se naste din gelozie. In "Semiotica pasiunilor", Greimas si Fontanille considera gelozia consubstantiala iubirii. Spre deosebire de Stefan Gheorghidiu, Allan nu va atinge limita extrema a acestui sentiment, pentru ca el ii va dovedi ca intr-adevar o iubeste.

O prima etapa a erosului este reprezentata de intalnirile celor doi din biblioteca. Dialogul ajunge sa se transforme intr-un joc, care devine unul al iubirii. Pentru a se putea vedea mai des, cei doi iti propun sa se invete reciproc: Allan ii preda lui Maitreyi limba franceza, iar ea lui, limba bengali. Inca o data, Allan este surprins de reactiile ei. Maitreyi considera limbajul ca o forma concreta de exprimare, nu abstracta, asa cum este obisnuit sa vada europeanul. In momentul in care Maitreyi rosteste: "- Je suis jeune fille", ea se recunoaste in acest enunt, ceea ce il surprinde pe Allan.

O alta etapa a iubirii este simbolizata de scena daruirii unei flori. Maitreyi va rupe din gradina o floare, pe tulpina careia va infasura un fir din parul ei. Allan va arunca floarea, considerand gestul ca un act banal. A doua zi, Maitreyi va dori sa-si vada floarea. Pentru a-i face pe plac, Allan va rupe o alta floare, identica primei, insa Maitreyi va recunoaste ca nu este cea daruita de ea. In acel moment se va arata foarte fericit, fapt ce-l va surprinde pe Allan. Ea se simte eliberata de acesta, pentru ca firul de par pe care il atasase in jurul florii reprezenta o parte din ea. Pentru Maitreyi, totul inseamna o daruire, in primul rand de ordin spiritual. Cele mai marunte gesturi sunt incarcate de o semnificatie aparte, iar Allan va constientiza misterul acestui suflet complicat.

Reprosul pe care i-l face Maitreyi, cand ii spune: "-Nu stii sa te joci!", inseamna tocmai aceasta diferenta de optica. Allan va intui pe parcurs toate aceste mici ritualuri, care incep sa-l cucereasca. Jocul cuvintelor, dar si al miscarilor implica respectarea unor reguli cu care omul bengalez este obisnuit de la nastere. In "Homo ludens", Johan Huizinga diferentiaza intre joc si joaca. Jocul este perceput ca o activitate serioasa, cu reguli stricte si precise, pe care trebuie sa le respecte toti participantii. In opozitie se situeaza joaca, o actiune neserioasa, de dragul divertismentului. Chiar daca la inceput Allan va practica joaca, crezand ca in acest fel va pune stapanire pe sufletul lui Maitreyi, se va lasa antrenata pe parcurs in spiritul jocului. Va invata treptat sa pretuiasca acele gesturi care i se parusera lipsite importanta.

In comunitatea bengali, exista si ritualul atingerii trupului, ca daruire spirituala. Numai anumite parti ale picioarelor se ating, creandu-se o comuniune sufleteasca, eliberata de orice fel de

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

vulgaritate. Allan priveste prin ochii europeanului aceste atingeri, care inseamna pentru el pura senzualitate. Abia apoi va intelege ca trupul este un text sacru si aceste apropieri nu au nicio legatura cu senzualitatea.

Va fi frapat si de marturisirea lui Maitreyi, ca a fost indragostita de un copac, numit de ea "copacul cu 7 frunze". In "Dictionarul de simboluri", Alain Gherbrant si Jean Chevalier observa ca 7 este o cifra cosmica, simbolizand armonia universului, ca suma intre 4, principiul feminin si 3, principiul masculin. 7 sintetizeaza perfectiunea universală. Pentru Maitreyi, copacul cu 7 frunze reprezinta un topos al centrului. In "Sacriul si profanul", Mircea Eliade sesizeaza ca pentru omul arhaic, copacul era identificat arborelui cosmic, deci avea si functia de "axis mundi", unind pamantul si cerul.

Asemenea omului primitiv, bengalezii se afla in stransa legatura cu natura, pe care o considera ca facand parte din misterul cosmic. Natura, cu toate elementele ei, reprezinta o maretie a creatorului, deci o dovada a existentei sale. Asa se explica iubirea lui Maitreyi pentru un copac, o iubire de ordin spiritual, prin care ea intra in comunitate cu universul. Si sora ei mai mica, Chabu, iubeste un arbust. Allan nu va pricepe tipul acesta de iubire, care i se pare absurd. Aceasta este inca o dovada a superficialitatii omului occidental, care, apropiindu-se de civilizatie, s-a indepartat de sacralitate.

Ca si suvita de par daruita de Tagore si iubirea lui Maitreyi pentru cupacul cu 7 frunze il determina pe Allan sa fie gelos. In ambele cazuri nu se poate discuta despre un rival in adevaratul sens al cuvantului. Allan doreste sa fie iubit exclusiv, neintelegand ca dragostea lui Maitreyi pentru alte obiecte nu atenuaza sentimentele pentru el, ci le potentiaza. Allan afirma acest egoism al posesiunii in totalitate: "O simteam in stare sa iubeasca totul cu aceeasi pasiune, in timp ce eu voiam sa ma iubeasca doar pe mine".

Ultima etapa a daruirii lui Maitreyi este reprezentata de juramantul acesteia in fata lacurilor. In acel moment, Maitreyi i se daruieste total lui Allan, jurand pe toate elementele naturii ca va fi intotdeauna numai a lui. Inca o data se observa fascinatia omului bengalez, strans legat de sacru, fata de natura. Pentru Maitreyi, acest juramant, prin intermediul cuvintelor, inseamna un juramant total, mult mai presus decat orice cununie religioasa. Ea o invoca pe zeita mama, cea care a creat Pamantul; este o intoarcere spre pamantul matern, ca simbol al genezei. Iubirea secreta dintre ea si Allan va fi deconspirata de Chabu, care, fara sa vrea, ii da de gol pe cei doi indragostiti. Din acest moment, Allan va fi alungat de Narendra Sen si dupa o perioada de suferinta se va retrage in Himalaia pentru a-si gasi linistea. Intr-adevar, alaturi de Maitreyi traie erosul plinar, atat in latura spirituala cat si cea senzuala. Initierea erotica dintre cei doi a urmat un adevarat curs al iubirii. Se remarca dupa Greimas si Fontanille trei etape: intalnirea, seductia reciproca si marturisirea iubirii. Acestora le corespund alte trei etape: confruntarea, dominatia si apropierea (insusirea unei fiinte, unui suflet in cazul acesta).

In Himalaya, Allan intalneste un personaj bizar pe nume Jenia Isaac, care venise tocmai din Africa de Sud, pentru a gasi absolutul. Eugen Simion este de parere ca Jenia Isaac este un personaj feminin rigid, care se echilibreaza prin intermediul lui Allan. Ea i se va darui acestuia, dorind sa

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

traiasca ceea ce simtise Maitreyi. In momentul imbratisarilor, Allan se gandeste doar la maitreyi, la fel cum Stefan Gheorghidiu dorise s-o aiba alaturi de el pe Ela, atunci cand a adus in patul conjugal o femeie de pe strada. Ambele personaje doresc sa se desparta la modul interior de iubirile lor, fara sa reuseasca acest lucru in totalitate.

Allan se va intoarce in Singapore unde se va intalni cu nepotul doamnei Sen. Acesta va deveni narator intradiegetic, povestind incercarile repetate ale lui Maitreyi de a fi alungata din casa. Cel mai mare sacrificiu a fost atunci cand s-a daruit unui vanzator de fructe, cu care a ramas si insarcinata. Totusi, nici macar acest ultim gest nu l-a indemnat pe Narendra Sen sa-i redea libertatea. Allan a ramas inmarmurit, constientizand inca o data iubirea absoluta pe care i-o purta Maitreyi. Finalul romanului este unul deschis: "As vrea sa privesc ochii Maitreyei". Sunt acei ochi care nu pot minti. Romanul se incheie aici, dar lectorul poate intui o continuare a iubirii dintre cei doi. La antipod sa situeaza finalul romanului "Enigma Otiliei" de George Calinescu, care este inchis in mod definitiv, transpus in italice, cat si in cel al istoriei povestite.

Tema fundamentala din proza lui Eliade este initierea. Atat in romane cat si in nuvele, personajele se initiaza prin confruntarea lor cu o lume pe care la inceput nu o inteleg. Treptat, ajung la o revelatie. Daca Allan se familiarizeaza cu mentalitatea bengaleza si implicit ajunge sa cunoasca erosul absolut, Gavrilesco din "La tiganci" se va initia in moarte. Fascinatia Indiei se va repercuta asupra majoritatii textelor lui Eliade, creandu-le o aurora mitica.